

AMERICAN JOURNAL OF SOCIOLOGY

Nicholas C. Mullins: Teorija konstrukcije upotrebljivih materijala (Način obrade i prezentiranje problema); Desmond Ellis, Harold G. Grasmick i Bernard Gilman: Nasilje u zatvorima; Aage B. Soerensen: Model za stručno zvanje; Duane F. Alwin i Richard C. Tessler: Uzročna povezanost modela, promatranje varijabli i iskustveni podaci; Maurice Zeitlin, Lynda A. Ewen i Richard E. Rattcliff: Sloboda udruživanja i kapitalistička klasa u Čileu; Gideon Aran: Sociologijski aspekti padobranstva; L. Richard Della Fave: Procjena uspjeha; Andrew M. Greeley: Politička participacija etničkih grupa u SAD; Kevin Clancy i Walter Gove: Raspodjela duševnih oboljenja prema spolu.

Kevin Clancy i Walter Gove

**RASPODJELA DUŠEVNIH OBOLJENJA
PREMA SPOLU**

Od ranije su poznata istraživanja odnosa, tj. uzročne povezanosti spola i duševnih oboljenja. Te su rezultate do izvjesne mjere koristili Clancy i Gove u svom istraživanju. Phillips, Segal i Cooperstock u prethodnim su ispitivanjima utvrdili da se relativno veći broj žena nego muškaraca liječio i liječi od duševnih oboljenja. Ustanovili su, također, postojanje raširenog stava o većoj podložnosti žena tim oboljenjima, ali i to da je taj stereotip posljedica sklonosti predrasudama i da ne reflektira razlike u procjeni učestalosti duševnih oboljenja kod žena i muškaraca. Dakle, samostalno je tumačenje stvarnih i umi-

šljenih simptoma bolesti zajedno sa uvriježenim predrasudama izvršilo velik utjecaj na stjecanje krivog uvida u situaciju. Osim toga utjecalo je i na porast broja oboljenja. To se naročito odrazilo kod žena iako je dokazano da prethodno stanje nije uvjetovano razlikama u spolu. Nađeno je da su muškarci otporniji na stavove koje diktira okolina. Osim toga, žene u većoj mjeri konzumiraju mnogobrojna sredstva za smirivanje i koriste »dobrobiti« psihoterapije.

Autori su analizirali podatke i zaključili na tri tipa reakcija. Podaci za ovo istraživanje prikupljeni su telefonskim interviewima, a sugovornici su birani rasumce. (Pitanje je koliko je to bio slučajan uzorak, pošto su u obzir došli samo telefonski pretplatnici?). Traženi su podaci o pojavi patoloških simptoma, njihovim kvalitativnim obilježjima i učestalosti. Upitnik je obuhvatio 22 psihička i psihofiziološka simptoma.

Istraživanje je dalo dva osnovna zaključka. Prvo. Pokazalo se da su žene doista toliko emocionalno labilnije od muškaraca da češće trpe od emocionalnih problema. Autori su, međutim, morali prihvatiti pretpostavku da dobiveni rezultati nisu ni valjani, ni objektivni, ni pouzdani, jer ovise o spremnosti ispitanika da se provjeri, da potvrdi postojanje patoloških simptoma. Na taj se način može reći da veći broj žena liječenih od duševnih bolesti nije posljedica veće podložnosti žena tim oboljenjima, nego npr. već spremnost žena da govore o svojim problemima. Drugo, uvjetuje pripravnost ispitanika da opažene simptome potvrdi prilikom interviewa, uvjetovana je njegovom sposobnošću da registrira pojavu oboljenja. To nas navodi na zaključak da je mjerni instrument zapravo »siromašna skala pitanja«, jer ne omogućuje kontrolu iskrenosti ispitanika.

Vol. 80, broj 2, rujan 1974.

Jeffrey E. Paige: Krvno srodstvo i politički poredak u društvima bez državnog uređenja; Guy E. Swanson: Porijeklo i politički poredak; Stephen R. Marks: Durkheimova teorija anemije; Maureen T. Hallinan: Strukturni model emocionalnih odnosa; Karl Schuessler: Analize omjernih varijabli (Mogućnosti i zamke); Timothy F. Hartnagel: Mjerenje izražajnosti stavova; Gary T. Marx: Osvrti na zanemarene kategorije društvene pokretljivosti; Seymour Spilerman i David Dickens: Tko će dobiti a tko će izgubiti utjecaj između različitih biračkih uprava; Maurice Garnier i Lawrence E. Hazelrigg: Od oca na sina, stručna pokretljivost u Francuskoj; Robert E. Roberts i Eun Sul Lee: Status nacionalnih manjina.

Timothy F. Hartnagel

MJERENJE IZRAŽAJNOSTI STAVOVA

Ovo je prikaz pokušaja istraživanja stavova. Podaci o pojmu i upotrebljivosti semantičkog diferencijala prikupljeni su u složenim situacijama. Nacrtom uzorka obuhvaćene su 4 kategorije (bijeli dječaci s ocem, crni dječaci s ocem, crni dječaci bez oca — zbog smrti ili odsutnosti, bijeli dječaci bez oca — mrtav ili odsutan).

Autor je koristio rezultate vlastitih istraživanja i ispitivanja, koja su proveli Schwartz, Fearn, Stryker, Gordon i Blalock. Podaci su prikupljeni metodom semantičkog diferencijala. Pokazalo se da utjecaj broja primarnih korelacija među pretpostavljenim nezavisnim varijablama uglavnom pobija međusobnu zavisnost. Parcijalna interkorelacija pomogla je u definiranju odnosa potrebnog za promatranje povezanosti ispitivanih varijabli.

Ispitivan je, na primjer, utjecaj koji na dijete vrši otac i uspoređen s utjecajem koji vrši majka ili učitelj. Rezultati su pokazali da je otac »različit od ostalih«, tj. da je njegov utjecaj veći i značajniji nego utjecaj drugih istraživanih faktora.

Vol. 80, broj 3, studeni 1974.

Robert C. Angel: Moralna integracija američkih gradova; David Knoke i Richard B. Felson: Etnička stratifikacija i politički rascjep u SAD između 1952. i 1968; Wade C. Roof: Religiozno ortodoksno mišljenje i mišljenje manjine; James P. Pitts: Istraživanje rasne spoznaje; Edward E. McKenna: Brak i fertilitet u prošlosti Irske; Moshe Hartman: Određivanje položaja nepostojanosti.

David Knoke i Richard B. Felson

ETNIČKA STRATIFIKACIJA I POLITIČKI RASCJEP U SAD IZMEĐU 1952. I 1968. GODINE

Rezultati istraživanja utjecaja etničke na stranačku pripadnost provedenog na uzorku od pet različitih nacionalnosti pokazali su ne samo da je taj utjecaj malen, nego da on ujedno i slabi. Kontrola izvršena ispitivanjem socioekonomske slojevitosti (kada je ona držana konstantnom) ukazala je da je zanemarljiv utjecaj etničke pripadnosti i ukazala na izrazit utjecaj religije. Ti su stavovi protumačeni pomoću modela »kulturne zaostavštine«. Prema tom modelu utjecaji etničke pripadnosti na politiku uvjetovani su procesom socijalizacije kojim se prenosi i usvaja tradicionalna etnička grupna privrženost (u odnosu na povezanost nekoliko generacija). Dva desetih godina, ovog stoljeća, oko 35 milijuna ljudi iz svih krajeva svijeta, migrira u SAD s željom da na toj strani Atlantika poboljšaju vlastite životne uvjete. Doseljenici i njihova djeca nailazili su na neprijateljstvo, neprihvaćanje i konkurenciju »starosjedilaca«, čiji su preci doselili koju generaciju ranije. Neke od tih grupa stvorile su političke sisteme ili se barem djelomično infiltrirale u već postojeće. Često su to bili pokušaji raznih etničkih zajednica da političkom akcijom učvrste vlastiti socijalni status. Pošto Demokratska stranka zastupa ideje društvenih promjena, ona je privukla mnoge etničke grupe nižeg ili niskog socijalnog statusa. Grupe višeg socijalnog statusa, naprotiv, teže očuvanju svojih privilegiranih pozicija (potpomognute konzervativnom Republi-

kanskom strankom). Ovim se istraživanjem pokušalo utvrditi koje su razmjere poprimili utjecaji etničkog porijekla.

Dahl, Allswang, Kleppner i Jensen su proučavali etničke zajednice i njihov odnos prema političkom rascjepu i političkim partijama. Knoke i Felson su se poslužili njihovom dokumentacijom. Dahl je, na primjer, dokazao da politička homogenost etničke grupe slabi kako se njeni pripadnici penju na više stupnjeve socioekonomske hijerarhije. Jedan od veoma važnih odnosa je, također, nivo asimilacije. Asimilacija je grupna integracija u veliku zajednicu. To je u stvari adaptacija kulturi (vjerovanja, vrijednosti, međuzavisnih normi i simbola) dominirajuće zajednice. Historijski gledano, postepeno kretanje imigrantskih grupa je uzrokovalo stvaranje američkog socioekonomskog slojevitog sistema na najdonjem kraju skale društvene slojevitosti i kolektivnu mobilnost ostalih grupa, prema gore, tj. prema sredini ljestvice. To je samo jedan od primjera navedenih u ovom zanimljivom istraživanju.

Vol. 80, broj 4, siječanj 1975.

Ralph Underhill: Ekonomski i politički preduvjeti monoteizma; Guy E. Swanson: Monoteizam, materijalizam i kolektivni cilj (Raščlanjivanje Underhillovih korelacija); Russell Thornton i Peter M. Nardi: Dinamika funkcije bogaćenja; Roland K. Hawkes: Pravila, odstupanja i socijalna kontrola; Andrew M. Greeley: Etnološki i rasni stavovi (Slučaj Jevreja i Poljaka); Kathleen V. Ritter i Lowell L. Hargens: Stručna i klasna identifikacija udatih zaposlenih žena; Mariannc A. Ferber i Joan A. Huber: Seksualni život studenata i predavača (Istraživanje studentskih sklonosti); Adeline Levine i Janice Crumline: Žene i strah od uspjeha.

Guy E. Swanson

MONOTEIZAM, MATERIJALIZAM I KOLEKTIVNI CILJ (RAŠCLANJIVANJE UNDERHILLOVIH KORELACIJA)

Swanson analizira Underhillove korelacije iznijete u radu »Ekonomski i po-

litički preduvjeti monoteizma«. Underhill smatra da se monoteizam u primitivnim društvima mnogo snažnije stopio s borbom za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba nego s njihovom političkom organizacijom. Dvije su njegove osnovne pretpostavke: (1) religiozna vjerovanja uzrokovana su i izraz materijalnih aspekata društvene ekonomije; i (2) monoteizam potječe od ekonomije reducirane na materijalni supstrat.

Swansonu u osnovi zanima ispravnost Underhillove tvrdnje da su korelacije navedene u njegovom radu spojive s pretpostavkama o religioznom vjerovanju i nevažeće za sve druge pretpostavke. Glavna je zamjerka metodologijske naravi: istraživanje nije provedeno sistematski i daje gotovo proročka rješenja. Rezultati, istina, mogu poticati na drugačiji pristup toj tematici. Autor podsjeća na Durkheimove i svoje radove da bi pokazao da su ljudski doživljaji pojmova »smrt«, »duša«, i »duhovno« zapravo odraz njihovog shvaćanja kolektivnih aspekata društvenog života. Durkheim, te aspekte društvenog života promatra u cijelosti kao religiozne vrednote.

Swanson upozorava na pojam »sovereign groups«, kojeg je glavna karakteristika da su stupanj na kojem se temelji mogućnost izbora i vršenja akcije, te stupanj sudske vlasti u jednoj specifičnoj sferi akcije. On drži da su to modeli za specifične ličnosti i religije, tj. upućuje na fleksibilnost odnosa monoteizma i politeizma. U svojim etnografskim izvještajima pokušao je identificirati sve tipove vodećih grupa. U praksi grupe organizirane na osnovi ekonomskih aktivnosti ne susrećemo jedino u primitivnim društvima. Za vodeće je grupe u primitivnim društvima uobičajeno da su organizirane, ali i da se razlikuju prema određenim činocima (kao što su krvno srodstvo, spolne specifičnosti, duhovni prioritet, teritorijalna administracija ili obrambena moć). Kod nekih takvih grupa nailazimo na razlike u organizaciji političkog sistema, što dovedimo u vezu sa procesom organizacije u složenim društvima. Durkheim i Swanson su sugerirali da postoje specifični politički aspekti koji su uvjetovani organizacijom društvenog djelovanja. Underhill, međutim, uvodi dvije nezavisne varijable, nazvavši ih »ekonomska i politička sastavljenost«. Stavlja ih u odnos sa pojmom monoteizma, ali ih ne

komparira, tj. ne komparira hipoteze koje izvodi iz njihovog odnosa, što mu Swanson također zamjera.

Vol. 80, broj 5, ožujak 1975.

Robert A. Jones i Robert M. Anserwitz: Saint-Simon i teorije sljedbenika; Victor W. Marshall: Pripremanje umjesto bježanja od smrti; Donald Light, Jr.: Sociološki kalendar; William H. Form: Društvena tumačenja anomije; George Antunes i Charles M. Gaitz: Etnologija i participacija; Karen O. Masoni i Larry L. Bumpass: Ideologija ženskih funkcija u SAD; Arthur G. Neal i H. Theodore Groat: Odnos otuđenja i plodnosti.

Arthur G. Neal i H. Theodore Groat

ODNOS OTUĐENJA I PLODNOSTI

Ovo istraživanje autori su zamislili kao pokušaj prikazivanja utjecaja otuđenosti na rađanje djece. Hipoteza o povezanosti otuđenja i plodnosti zasniva se na pretpostavci povezanosti rađanja sa ostalim društvenim funkcijama. Ispitani su stavovi 336 majki s područja velegrada Toleda. Rezultati se temelje na analizi promjena u osmogodišnjem intervalu, a zagovaraju hipotezu da alijenacija uvjetuje visok stupanj plodnosti. Istraživanja su pokazala podudarnost između stupnjeva alijeniranosti, plodnosti i planiranja porodice. Glavni je nedostatak istraživanja što prikupljeni podaci ne omogućuju empirijsku procjenu ovih dvaju povezanih pitanja. Odnos između kvalitativnih obilježja varijabli otuđenja i stupnjeva plodnosti, te uzroci tog odnosa promatrani su sa stajališta varijable predviđanja. Podaci dobiveni longitudinalnim istraživanjem pokazali su da odnose između otuđenja i plodnosti valja motriti s dva stanovišta, istodobno. Osnovno obilježje žena s visokim stupnjem alijeniranosti je kasna, naročito neplanirana plodnost. Za očekivati je da kasna plodnost determinira druge životne pojave, tj. nove društvene odnose (npr. ekstrapolacija prijašnjih društvenih stavova stvara nove odnose temeljene na orijentaciji novih društvenih stremljenja).

Ovo istraživanje ne zastaje na razini puke prezentacije dobivenih podataka. Autori bez sustezanja sugeriraju svršishodnost daljnjeg raščlanjivanja poznatih činjenica, ističući da je poticaj za budući rad na ovom polju glavni cilj takve analize.

Vol. 80, broj 6, svibanj 1975.

Claude S. Fischer: Protiv subkulture teorije urbanizma; Ivan Light i Charles C. Wong: Protest ili rad; Jack Katz: Suština kao moralno poistovjećivanje; Larry H. Long i Lynne R. Heltman: Razlike u selenju i dohotku između crnačkog i bijelog stanovništva na sjeveru SAD; Marcus Felson i Mauricio Solau: Efekt stimulacije plodnosti kao posljedica stiješnjnosti životnih prilika; Alan C. Kerckhoff: Obrazovna promocija u Velikoj Britaniji.

Alan C. Kerckhoff

OBRAZOVNA PROMOCIJA U VELIKOJ BRITANIJU

Ovaj je rad napisan na temelju rezultata istraživanja odgojno-obrazovnog sustava u Velikoj Britaniji. Uzorkom su bila obuhvaćena djeca rođena 1946. godine. Budući da su ispitivani samo muškarci (21 godina života) uzorak je bio još više sužen. Ispitivanje je pokazalo da obrazovna razina do koje su u odgojnom sistemu Velike Britanije uspjeli promovirati ispitanici osim o životnoj dobi značajno zavisi o još nekim faktorima; na primjer, o društvenom podrijetlu, sposobnosti, spretnosti, vrsti završene srednje škole, itd. Ti su faktori međusobno povezani, pa tako npr. društveno podrijetlo i sposobnosti neposredno uvjetuju izbor vrste srednje škole, i sl. Pohtanje neke »elitne« srednje škole (gimnazija, tehnička ili privatna škola) povezano je sa sposobnostima, tj. sa razinom inteligencije.

Obavezne kvalifikacije, koje su u skladu sa zahtjevima i, naravno, manje u odnosu na stečeno znanje (nakon napuštanja škole), povezane su sa sistemom selekcije. Obrazovni sistem je pretrpio stanovite izmjene tokom proteklih dvadesetak godina. Ogromna većina djece počinje svoje školovanje s otprilike pet

godina. To je period stjecanja prvih znanja. Sa osam godina počinju pohađati niže razrede osnovne škole, a taj period školovanja završava sa otprilike jedanaest godina. Tada već dobivaju izvjesnu »karakteristiku«. Takav sistem varira od područja do područja. Izbor vrste srednje škole ovisi, međutim, o pokazanom znanju, mišljenju učitelja o dotičnom učeniku i o aspiracijama njegovih roditelja. No, osim gimnazija akademskog tipa i tehničkih škola, postoje i tzv. moderne srednje škole. U njih se javlja tendencija prijema učenika koji se nisu uspjeli upisati u gimnazije ili tehničke škole. Također, postoje i privatne škole.

Dva su bitna činioca u britanskom odgojnom sistemu. Prvo, rana selekcija upućuje na ispoljavanje interesa učenika za određena područja, a time ujedno i za određenu vrstu srednje škole. Može se, dakle, pretpostaviti da je primarna funkcija takve selekcije usmjeravanje učenika ka određenoj vrsti škole. Drugi važan faktor upućuje na činjenicu, da većina mladih ljudi već u ranim godinama steče usmjereno znanje, tj. upravo u onoj dobi u kojoj je obrazovni program tako koncipiran da bi trebao istaći razlike između pojedinaca i doveo do usmjeravanja za daljnje školovanje.

Ivan Kuliš

KÖLNER ZEITSCHRIFT FÜR SOZIOLOGIE UND SOZIALPSYCHOLOGIE

Broj 4, 1975

Opci dio

Friedrich H. Tenoruck: Djelo Maxa Webera; Dirk Kasler i Helmut Focht: Bibliografija Maxa Webera.

Iz posebnih sociologija

Hans D. Seibel: Problemsko stanje i stratifikacijski sistem.

Iz istraživanja

Ulrike Boden, Jürgen Bortz, Paul Braune i Joachim Franke: Dugoročni efekti dviju novina na političke

orijentacije čitalaca; Klaus Sturzebecher: Skala zavisnosti o učitelju.

Izveštaji o literaturi i diskusije

Hans D. Seibel

PROBLEMSKO STANJE I STRATIFIKACIJSKI SISTEM

Autor u ovom isključivo apstraktno-teorijskom radu polazi od funkcionalističke hipoteze prema kojoj je uspješnost suvremenih industrijskih društava uvjetovana »principom uspješnosti« na kojem ta društva počivaju. Pod »principom uspješnosti« razumijeva se pripisivanje uloga pojedincima na temelju kriterija koji su direktno relevantni za djelatnosti koja proizlazi iz date uloge. Takva se društva razlikuju bitno od društava zasnovanih na askriptivnom statusu, tj. od društvenih sistema u kojima se uloge i statusi temelje na nasljedstvu.

Polazeći od studija različitih primitivnih društava (koja bi se prema funkcionalističkoj hipotezi bazirala na askriptivnim statusima) autor dolazi do zaključka da među njima možemo naći društva, zasnovana na oba principa. Štoviše, baš obrnuto onom što bismo očekivali, upravo su razvijenija društva među njima (stari Egipat, Japansko carstvo, itd.) okoštala u različite oblike kastičkih i staleških struktura.

Na temelju tih spoznaja autor razvija niz hipoteza o povezanosti stratifikacijskog principa određenog društva sa problemskom situacijom u kojoj se to društvo nalazi. Konkretno, za rješavanje problemske situacije u kojoj se neko društvo nalazi bilo bi potrebno maksimalno aktivirati ljudske potencijale. To pak predstavlja stratifikacijski sistem baziran na uspješnosti. U neproblematičnim situacijama, naprotiv, nema potrebe za razvijanjem takvog sistema te su ta društva zasnovana na askriptivnom statusu. Slijedi da promjene u problemskoj situaciji jednog društva izazivaju i promjene u njegovoj stratifikacionoj strukturi. Naravno, promjena u samom stratifikacionom sistemu izaziva otpor kod nosilaca privilegiranih uloga. Na taj način društva zbog nemogućnosti da razviju adekvatni stratifikacioni sistem (na zahtjevu same situacije) mogu doći u opasnost.